

"Wisdom Sefarim of Tanach" Series
Kohelet: Confronting Religious Challenges
Rabbi Hayyim Angel
Page 1 of 5 – YIJE 5774

National Scholar, Institute for Jewish Ideas and Ideals
hangel@jewishideas.org
www.jewishideas.org

1. בראשית רבה ח:ח

רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן אמר בשעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב מעשה כל יום ויום, כיון שהגיע לפסוק הזה שנאמר ויאמר א-לקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו אמר לפניו רבון העולם מה אתה נותן פתחון פה למינים, אתמהא, אמר לו כתוב והרוצה לטעות יטעה!

Midrash Bereshit Rabbah 8:8

R. Shemuel b. Nahman said in R. Yehonatan's name: When Moshe was engaged in writing the Torah, he had to write the work of each day. When he came to the verse, "And God said: Let Us make man," etc., he said: 'Sovereign of the Universe! Why do You furnish an excuse to heretics' (For maintaining a plurality of gods)? 'Write,' replied He; 'And whoever wishes to err may err.'

2. מגילה ט.

דתניא: מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים, והכניסן בשבעים ושנים בתים, ולא גילה להם על מה כינסן. ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם: כתבו לי תורת משה רבכם. נתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד עצה, והסכימו כולן לדעת אחת. וכתבו לו א-לקים בראשית, אעשה אדם בצלם ובדמות...

Megillah 9a

It is related of King Ptolemy that he brought together seventy-two elders and placed them in seventy-two [separate] rooms, without telling them why he had brought them together, and he went in to each one of them and said to him, Translate for me the Torah of Moses your master. God then prompted each one of them and they all conceived the same idea and wrote for him, God created in the beginning, I shall make man in image and likeness...

3. שבת ל.

בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה, ומפני מה לא גנזוהו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה...

Shabbat 30b

The Sages wished to hide the Book of Kohelet, because its words are self-contradictory; yet why did they not hide it? Because its beginning is religious teaching and its end is religious teaching...

4. קהלת יא:ט

שְׂמַח בְּחַוֵּר בְּגִלְדוֹתֶיךָ וַיִּטְבַּח לֶבֶךָ בַּיָּמִי בְּחִוְרוֹתֶיךָ וְהִלַּךְ בְּדַרְכֵי לֶבֶךָ וּבְמַרְאֵי עֵינֶיךָ וְדַע כִּי עַל כָּל אַלְהָה יִבְיָאֲךָ הָאֱ-לֹקִים בְּמִשְׁפָּט:

Kohelet 11:9

O youth, enjoy yourself while you are young! Let your heart lead you to enjoyment in the days of your youth. Follow the desires of your heart and the glances of your eyes—but know well that God will call you to account for all such things.

"Wisdom Sefarim of Tanach" Series
Kohelet: Confronting Religious Challenges
Rabbi Hayyim Angel
Page 2 of 5 – YIJE 5774

.5 ויקרא רבה כח:א

אמר ר' בנימין בן לוי בקשו לגנוז ספר קהלת שמצאו בו דברים שהם נוטין לצד מינות אמרו כך היה ראוי שלמה לומר שמח בחור בילדותך ויטיב לבך בימי בחורותיך משה אמר (במדבר טו) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ושלמה אמר והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך, אלא הותרה רצועה לית דין ולית דיין כיון שאמר ודע כי על כל אלה יביאך הא-לקים במשפט אמרו יפה אמר שלמה.

Midrash Vayikra Rabbah 28:1

R. Benjamin b. Levi stated: The Sages wanted to store away the Book of Kohelet, for they found in it ideas that leaned towards heresy. They argued: Was it right that Shelomo should have said the following: Rejoice, O young man, in your youth; and let your heart cheer you in the days of your youth (Kohelet 11:9)? Moshe said, Go not about after your own heart and your own eyes (Num. 15:39), but Shelomo said, Walk in the ways of your heart, and in the sight of your eyes (Kohelet 11:9)! What then? Is all restraint to be removed? Is there neither justice nor judge? When, however, he said, But know thou, that for all these things God will bring you into judgment (Kohelet 11:9) they admitted that Shelomo had spoken well.

.6 קהלת א:יח

כי ברב חכמה רב קצס ויוסיף דעת יוסיף מכאוב:

Kohelet 1:18

For as wisdom grows, vexation grows; to increase learning is to increase heartache.

.7 קהלת ט:ז-ט

(ז) לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה הא-לקים את מעשיך: (ח) בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמך על ראשך אל יחסר: (ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת כל ימי הבלך אשר נתן לך תחת השמש כל ימי הבלך כי הוא חלקך בחיים ובעמלך אשר אתה עמל תחת השמש:

Kohelet 9:7-9

⁷Go, eat your bread in gladness, and drink your wine in joy; for your action was long ago approved by God. ⁸Let your clothes always be freshly washed, and your head never lack ointment. ⁹Enjoy happiness with a woman you love all the fleeting days of life that have been granted to you under the sun —all your fleeting days. For that alone is what you can get out of life and out of the means you acquire under the sun.

.8 אבן עזרא קהלת ט:ז

לך אכול: זה דבור לב בני האדם והוא הוללות...

Ibn Ezra on Kohelet 9:7

This is the folly that people say in their hearts...

"Wisdom Sefarim of Tanach" Series
Kohelet: Confronting Religious Challenges
Rabbi Hayyim Angel
Page 3 of 5 – YIJE 5774

9. אבן עזרא קהלת ז:ג

...שיראו בדברי שלמה בספר הזה דברים קשים מהם שיאמר במקומות רבים דבר ויאמר הפך הדבר
ובעבור זה אמרו חכמי ישראל ז"ל בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את
זה...וידוע כי הקל שבחכמים לא יחבר ספר ויסתיר דבריו בספרו...

Ibn Ezra on Kohelet 7:3

[One sees] in Solomon's words in this book difficult matters. In many places he says one thing and then its opposite. For this reason our Sages said that the Sages wanted to hide Kohelet because its words contradict themselves...It is known that the greatest lightweight among the wise would not compose a book and contradict himself in that book...

10. Rabbi Joseph B. Soloveitchik, *Days of Deliverance*, p. 29

Judaism has never accepted the two-value Aristotelian logic which, in its principle of contradiction and the excluded middle, states that, if A contradicts B, then only one of them is right and the other is wrong; the thing is either B or A, to the exclusion of either being both together or being neither A nor B. Judaism has ignored this principle and has quite often acted as if both A and B are right, in spite of their mutual exclusiveness. Even in the halakhic realm, Judaism believes that there is a possibility for a contradiction in the objects without negating either of them. Jewish philosophy and the metaphysic of man can only be understood if the dialectical principle is adopted as the point of departure.

11. Shalom Carmy & David Shatz, "The Bible as a Source for Philosophical Reflection," in *History of Jewish Philosophy* vol. 2 (1997), pp. 13-14

The Bible obviously deviates, in many features, from what philosophers (especially those trained in the analytic tradition) have come to regard as philosophy...Philosophers try to avoid contradicting themselves. When contradictions appear, they are either a source of embarrassment or a spur to developing a higher order dialectic to accommodate the tension between the theses. The Bible, by contrast, often juxtaposes contradictory ideas, without explanation or apology: Ecclesiastes is entirely constructed on this principle. The philosophically more sophisticated work of harmonizing the contradictions in the biblical text is left to the exegetical literature.

12. תוספתא ידים ב: יד

ר"ש בן מנסיא אומר: שיר השירים מטמאה את הידים מפני שנאמרה ברוח הקודש; וקהלת אינה מטמאה את הידים שאינה אלא מחכמתו של שלמה.

Tosefta Yadayim 2:14

R. Shimon ben Manasia says: The Song of Songs defiles the hands because it was composed with divine inspiration. Kohelet does not defile the hands because it is only Solomon's wisdom.

"Wisdom Sefarim of Tanach" Series
Kohelet: Confronting Religious Challenges
Rabbi Hayyim Angel
Page 4 of 5 – YIJE 5774

13. קהלת ה:א
אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני הא-לקים כי הא-לקים בשמים ואתה על הארץ על
כן יהיו דבריך מעטים :

Kohelet 5:1

Keep your mouth from being rash, and let not your throat be quick to bring forth speech before God. For God is in heaven and you are on earth; that is why your words should be few.

14. נצי"ב הרחב דבר במדבר כט:יב
...כתב בספר זכריה י"ד דלעתיד יהיו גם אומות העולם באים בחול המועד סוכות לעמוד על
קרבנם... וכך היה המנהג בימי שלמה, ומשום הכי היה שלמה מגיד קהלת בחול המועד סוכות לפני
חכמי אומות העולם... ומשום הכי לא נזכר בה כי אם שם א-לקים, משום דאינהו לא ידעי אלא זה
השם...

Netziv on Bemidbar 29:12

It is written in Zechariah 14 that in the future the nations of the world will come [to Jerusalem] on Hol HaMo'ed Sukkot to bring offerings... And this was the custom in King Solomon's time. This is why Solomon said Kohelet on Hol HaMo'ed Sukkot in the presence of the wise of the nations... This is why it contains only the name Elokim, since [non-Jews] know only that Name of God...

15. קהלת ד:א-ג
(א) ושבתי אני ואראה את כל העשקים אשר נעשים תחת השמש והנה דמעת העשקים ואין להם מנחם
ומיד עשקיהם כח ואין להם מנחם: (ב) ושבח אני את המתים שכבר מתו מן החיים אשר המה חיים
עדנה: (ג) וטוב משניהם את אשר עדן לא היה אשר לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה תחת השמש:

Kohelet 4:1-3

¹I further observed all the oppression that goes on under the sun: the tears of the oppressed, with none to comfort them; and the power of their oppressors—with none to comfort them. ²Then I accounted those who died long since more fortunate than those who are still living; ³and happier than either are those who have not yet come into being and have never witnessed the miseries that go on under the sun.

16. קהלת יב:ט
ויתר שנהיה קהלת חכם עוד למד דעת את העם ואזו וחקר תקון משלים הרבה:

Kohelet 12:9

A further word: Because Koheleth was a sage, he continued to instruct the people. He listened to and tested the soundness of many maxims.

"Wisdom Sefarim of Tanach" Series
Kohelet: Confronting Religious Challenges
Rabbi Hayyim Angel
Page 5 of 5 – YIJE 5774

17. שיר השירים רבה א: ח

ויותר שהיה קהלת חכם עוד למד דעת את העם ואזן וחקר תקן משלים הרבה ואזן דברי תורה וחקר דברי תורה עשה אזנים לתורה...רב נחמן תרתין רב נחמן אמר לפלטין גדולה שהיו בה פתחים הרבה וכל שהיה נכנס בתוכה היה טועה מדרך הפתח, בא פקח א' ונטל הפקעת ותלאה דרך הפתח היו הכל נכנסים ויוצאין דרך הפקעת, כך עד שלא עמד שלמה לא היה אדם יכול להשכיל דברי תורה וכיון שעמד שלמה התחילו הכל סוברין תורה...א"ר יוסי לקופה גדולה מלאה פירות ולא היה לה אזן ולא היתה יכולה להטלטל ובא פקח א' ועשה לה אזנים והתחילה להטלטל ע"י אזנים, כך עד שלא עמד שלמה לא היה אדם יכול להשכיל דברי תורה וכיון שעמד שלמה התחילו הכל סוברין תורה.

Shir HaShirim Rabbah 1:8

He pondered the words of the Torah and investigated [the meaning of] the words of the Torah (*izzen ve-hikker*). He made handles (*oznayim*) to the Torah...Said R. Nahman: Imagine a large palace with many doors, so that whoever entered could not find his way back to the door, till one clever person came and took a coil of string and hung it up on the way to the door, so that all went in and out by means of the coil. So till Solomon arose no one was able to understand properly the words of the Torah, but as soon as Solomon arose all began to comprehend the Torah...R. Jose said: Imagine a big basket full of produce without any handle, so that it could not be lifted, till one clever man came and made handles to it, and then it began to be carried by the handles. So till Solomon arose no one could properly understand the words of the Torah, but when Solomon arose, all began to comprehend the Torah.